

ARAŞTIRMA MAKALESİ (Research Article)

Sanat ve Karnaval: “Üçüncü Göz” Maske Çanta Tasarımı

Art and Carnival: “Third Eye” Mask Bag Design

DOI: 10.54976/tjfdm.1303715

Alınış (Received): 29.05.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 20.07.2023

Hüseyin Özdemir¹,
Orcid: 0000-0002-0783-0563

Altınay Sayar²,
Orcid: 0000-0001-5528-3931

¹Asst.Prof.Dr., Gaziantep University,
Faculty of Fine Arts, Department of
Textile and Fashion Design, Gaziantep,
Türkiye

²Master Student, Gaziantep University,
Graduate School of Social Sciences, Art
and Design Major Art Branch,
Department of Textile and Fashion
Design, Gaziantep, Türkiye

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Hüseyin ÖZDEMİR
hozdemir@gantep.edu.tr

Anahtar Kelimeler:

Venedik karnavalı, Tavus kuşu, Tasarım,
Maske, Çanta

Keywords:

Venice carnival, Peacock, Design, Mask,
Bag

ÖZ

Tasarım, özünde temel tasarım ilkelerini uygulayarak araştırma ve geliştirme süreci ile devam etmekte olup doğrusal bir çizgide bulunmayan karmaşa ya da çelişki gibi unsurları da içinde barındıran çok yönlü bir eylem sürecini ifade eder. Hayatın hemen her alanında kullanılan ürünlerin tasarım süreci sonucunda ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu bağlamda sosyal ve kültürel faaliyetlerin, savaşların, dinlerin ve dillerin tasarımcılar veya tasarımlar için bir ilham kaynağı olduğu ifade edilebilir. Ayrıca bu durum tasarımcılara farklı bir sorumluluğun da kapısını aralamaktadır. Tasarımcılar toplumların sosyal yaşamında hala devam eden karnavallardan ilham alarak ürünler tasarlayıp, bu ürünleri gelecek nesillere aktarabilir. Bu çalışmada gelenekselleşmiş bir etkinlik olan Venedik Karnavalı maskeleri ve tavus kuşu figüründen esinlenerek bir maske çanta tasarımı yapılmıştır. Çalışma iki aşamalı olup yeni bir moda ürünü tasarımı için hazırlık sürecini aktaran bilgi ve görselleri kapsamaktadır. Ayrıca çalışmada çanta maske tasarımının tüm üretimi boyunca renkten estetiğe, teknik çizimden artistik çizime kadar tüm aşamalarda sanatsal boyut ön planda tutulmuştur.

ABSTRACT

Design, in essence, continues with the research and development process by applying the basic design principles and expresses a multi-faceted action process that includes elements such as confusion or contradiction that are not in a linear line. It is known that the products used in almost all areas of life emerge as a result of the design process. In this context, it can be stated that social and cultural activities, wars, religions and languages are a source of inspiration for designers or designs. In addition, this situation opens the door to a different responsibility for designers. Designers can design products inspired by carnivals that still continue in the social life of societies and transfer these products to future generations. In this study, a mask bag design was inspired by the masks of the Venetian Carnival and the peacock figure, which is a traditional event. The study is in two stages and includes information and visuals that convey the preparation process for a new fashion product design. In addition, during the entire production of the bag-mask design, the artistic dimension was prioritized at all stages, from color to aesthetics, from technical drawing to artistic drawing.

Kaynak gösterimi: Özdemir, H., Sayar, A., (2023). Sanat ve Karnaval: “Üçüncü Göz” Maske Çanta Tasarımı, *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 2023, 5(3): 159-172. doi: 10.54976/tjfdm.1303715

How to cite: Özdemir, H., Sayar, A., (2023). Art and Carnival: “Third Eye” Mask Bag Design, *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 2023, 5(3): 159-172. doi: 10.54976/tjfdm.1303715

1. Giriş

Tasarlama, genel bir ifade ile; bir oluşumu gerçekleştirilebilir düşünce ile zihinde imgelemek olarak tasvir edilebilir. Tasarım ise; tasarlama olgusu ile neticelenen oluşumu tanımlamaktadır. Günümüzde ise her iki kelime de aynı anlamı tanımlamak için kullanılabilir.

Tasarım, oluşum sürecinde uygulanan tüm eylemleri kapsamı sebebiyle temelinde iyi bir planlama barındırmalıdır. Bundan dolayı tasarım süreci bir hedefe yönelik sorun giderme, plan kurma veya yöntem bulma eylemi olarak ifade edilebilir (Özdemir ve Çayhan, 2021, s. 206). Bir başka ifade ile tasarım, insan ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlayan; görünüm ve işlevsellik gibi parametreleri içinde barındıran olgu olarak tanımlanabilir. Latince “de+ignore” yapısından gelen tasarım kelimesi, Fransızca ‘*dessine*’, İtalyanca ‘*disegno*’ ve İngilizceye dizayn (design) şeklinde gelmesi ile dilimize “dizayn” olarak yerleşmiştir. Bu yapının kelime karşılığı “işaret etmek, planlamak, resmetmek, bir model veya şekil vermek” anlamlarını ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır (Çakar, 2003, s. 9) (Akdemir, 2017, s. 86). Tasarım, özünde temel tasarım ilkelerini uygulayarak araştırma ve geliştirme süreci ile devam etmekte fakat doğrusal bir çizgide bulunmayıp karmaşa, çelişki, sezgisel düşünce gibi unsurları da içinde barındıran çok yönlü bir eylem sürecini kapsamaktadır. Hayatın hemen her alanında kullanılan ürünler birer tasarım sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu ürünler bazen bir felsefeden, bazen de doğadan ilham alınarak tasarlanabilir (Özdemir ve Köse, 2023, s. 183).

Moda tasarımı içerisinde yer alan maske tasarımları bu çalışmanın yola çıkış noktası olarak belirlenmiştir. Çalışmanın amacı; geçmişte kullanılan bir moda ürününe günümüzde farklı işlev ve görünüm kazandırarak yeni bir tasarım ürünü oluşturmak olarak belirlenmiştir. Geçmişte salgın hastalıklar veya dini ritüeller sebebi ile ortaya çıkan ve kullanılan maske, modern yaşamda simgesel birer dekoratif ürüne dönüşmüştür.

Maske en genel tanımıyla yüzü gizlemek, dış etmenlerden sakınmak veya farklı bir kişiliğe sarınmak amacıyla kullanılmaktadır. Mask sözcüğünün Fransızca yapıdaki ‘*masqué*’ kelimesinden Türkçe’ye geçtiği bilinmektedir. İtalyanca ‘*aschera*’, İspanyolca ‘*máscara*’ ve Arapça’daki ‘*maskara*’ sözcüklerinin de kökeni Latince’de hayalet anlamına gelen *mascus* veya *masca* olduğu kanısı hakimdir.

Maskeler, farklı kültürlerde çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır. Şamanların tedavi amaçlı yapılan danslarında, ilkel inançlara sahip halkların büyüsel seremonilerinde ve antik uygarlıkların tiyatro gösterilerinde kullanımı bunların birkaçına örnek teşkil etmektedir. Maskeler ilk kullanılmaya başlandığı dönemlerde insanlar maskeleri takan kişilerin yeni bir ruha büründüğünü ve artık bu kişilerin farklı amaçlar taşıdığını düşünmektedir. Maske, farklı inanış ve işlevlerde kullanılsa da toplumların inanç ve kültürünü yansıtan önemli bir araç olduğu düşünülmektedir. En eski kullanımının ilkel

yaşamın avlanma dönemlerine dayandığı bilinmektedir. Bu toplumlarda kullanılan maskeler genellikle hayvan derileri ve hayvan figürleri içermektedir. Tarih öncesi döneme ait kaya parçaları, çanaklar ve mağara duvarlarında bulunan çizimler maske kullanılan ritüellerin ilk kayıtlı örneklerini sunmaktadır.

Maskeler, yaşanan bölgeye, kabileye ve kültüre göre çeşitlilik göstermektedir. Güney Amerika yerlilerinin ava çıkmadan önce düzenledikleri törenlerde, avlanacak hayvanın sadece bedeni değil ruhunu da avlamak için avlanacak hayvanın maskesini takan insanlar simgesel olarak öldürülmekte ve kullanılan bu maskelerin hayvanın gücünün insana aktarıldığına inanılmaktadır. Eski Mısır'da cenaze törenlerinde ölen kişiyi onurlandırmak amacıyla maske takılmaktadır. Bu maskelerin ölen kişinin diğer dünya ile bağlantısını kurması açısından önemli bir araç olduğu inancı hakimdir. Afrika halkları kullandıkları maskelerin diğer dünya ile bağlantı kurmayı sağlayan bir araç olarak görmekte ve maskelerin inandıkları güç ve ruhların temsili olduğunu düşünmektedir (Canpolat, 2018, s. 1-12). Geleneklere bağlı olduğu bilinen Japon maskeleri özellikle tiyatrolarda sıklıkla kullanılmaktadır. Seylan maskeleri hastalıkların göstergesi olarak kabul edilmektedir. Tibet maskelerinin tanrıları ve gülünç yaratıkları temsil ettiği ve ayin danslarında kullanıldığı ifade edilmektedir. Alp bölgelerinde kullanılan maskeler bölgesel folklorun bileşimi olarak tanımlanmakla birlikte yeni yıl veya bahar başlangıcında kullanılmaktadır. Okyanusya'da maskelerin kötü ruhları simgeleyerek halkı denetim altına alma ve öğüt verme amaçlarıyla kullanıldığı ifade edilmektedir. Amerikan maskeleri Kızılderili maskelerini temel almakta ve üretiminde sıkı kurallar barındırmaktadır. Ağaçlardan yapılan maskeler hastalıkların tedavilerinde, düğünlerde, dini törenlerde ve savaş dönemlerinde yüzlerini çeşitli boyalar ile boyayarak kullandıkları bilinmektedir (Koçak & Canpolat, 2021, s. 1231). Antik Roma'da ölüm maskeleri çeşitli tekniklerle, ritüelin zorunlu bir parçası veya temsili olarak kullanılmaktadır. Orta çağ döneminde İngiltere'de, krallar, kraliçeler ve diğer majör şahsiyetlerin ölümü üzerine, maskeleri yapılıp gerçeğe yakın tasvirleri ile temsili şekilde giydirilerek sokaklar boyunca taşınmaktadır (Ünal, 2018, s. 247). Rusya sınırları içerisinde bulunan Buryatlar'da güçlü bir ölüm korkusu hakimdir. Buryatlılar, bir ölüyle geceyi geçirememekte ve ölen kişinin ruhunun kötü ruhlar tarafından sarıldığına inanmaktadır. Ölen kişi çadırdan çıkarılır, atıyla birlikte gömülürdü. Ölüm ritüelinde görevli olan kişilerin; demir heykelcikler, deri şeritler, demir maskeler ve boynuzlar süslenmiş deri kıyafetler giydiği bilinmektedir. Eski Türklerde boğa veya öküz alpliğin simgesi olarak kabul edilmiştir. Bu halklarda savaş tanrısı sayılan Ch'ih-yo'nun başı kaplan, ejder ve yabani boğayı anımsatmakta ve koruyucu ruhu simgelemektedir. Kültüğün mezar külliyesinin batı cephesinin duvarlarında bulunan maskelerin de bu amaçla kullanıldığı düşünülmektedir (Özdemir & Arslantaş, 2021, s. 1043).

Maskelerin yapımında kullanılan malzemeler buldukları coğrafya, kullandıkları yer ve maske sanatçısının imgelem gücüne göre muhtelif özellikler sergilemektedir. Tiyatrolarda

aktörlerin kullandığı maskeler, uzun süre yüzde taşınması sebebiyle ahşap, papier mache, kumaş veya boya gibi hafif materyaller kullanılarak yapılmaktadır. Bunu yanı sıra taş, iplik, çamur, bitki, kil, balmumu, alçı, hayvan kemikleri gibi birçok malzemenin de maske yapımında kullanıldığı bilinmektedir. Maske zaman içinde farklı anlam ve işlevlere sahip olmuştur. Topluma aidiyeti, sosyal konumu, doğaüstü gücü simgelemeyi ve büyüsel anlamlarını geride bırakarak gösteri sanatlarının bir parçası haline geldiği belirtilmektedir (Güner, 2006, s. 3-9).

Yasan (2011) göre maskeler “arzularını tatmin etmek, hayatta kalmak ve gelişmek isteyen toplumların kimliklerini korumak ya da yeniden yaratmak için kullandıkları araçlar” olarak tanımlanmaktadır. Maske, ardında bulunana dair bir bilgi sunmaması sebebiyle etkili ve gizemli bir araç olarak ifade edilebilir. (Yasan, 2011, s. 20-24). Toplumların kimliklerinin korumak için o topluma ait tüm geleneksel objelerin farklı tasarımlarda yeniden ruh bulması da tasarımcılar için önemlidir.

Maske, insanın kendini değiştirip dönüştürebilmesi amacıyla ortaya çıkardığı bir araç olarak tarihsel süreç içerisinde yerini almaktadır. Her kültürün farklı amaç ve işlevler doğrultusunda kullandığı maskeler 21. yüzyılda da gerek toplumsal gerekse bireysel nedenlerle varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Günümüzde salgın hastalıklar neticesinden tekrar kullanılmaya başlanılan maskeler, tasarımcılar için farklı olanı yapma veya işlevsellik kazandırma amacıyla yeni tasarım ürünlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu fikirden hareketle tasarımı yapılması amaçlanan maske görünümlü çanta tasarımı fikri doğmuştur.

Çanta, sepetçilik tekniği ile yapılmaya başlanmış ve yıllar içinde gelişmiştir. En eski el sanatlarından biri olan sepetçilikte genellikle çim, saz, keten saplar, ince dallar, hayvan postları, bambu yapraklar, hurma-palmiye yaprakları ve bazen de deri gibi malzemelerin kullanıldığı ifade edilmektedir. Fakat çantanın en eski örneğinin 2012 yılında, Almanya yakınlarında bulunan ve köpek dışından yapılmış bir eser olduğu bilinmektedir. M.Ö. 2500 ile 2200 yılları arasına tarihlendirilen eserde “deri ya da kumaşın yıllar geçtikçe kaybolduğu ve geriye kalan tek şeyin dişler” olduğu ifade edilmektedir (Laçinkaya, 2019, s. 3-13).

“Çanta; deri, kumaş, plastik gibi hafif gereçlerden değişik biçimlerde yapılan, büyüklüğüne göre içine para, evrak, yiyecek gibi şeyler koyup taşımaya yarayan kap olarak tanımlanmaktadır”. İnsanların yerleşik yaşama geçmeden önceki zamanlarda, eşyalarını taşımak amacıyla çeşitli materyaller kullanarak oluşturdukları çantalar günümüze gelene değin değişip dönüşerek farklı modellerde veya anlamlarda varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

Çanta sözcüğünün Farsça’da kese veya torba anlamına gelen “Tançe” kelimesi ya da Flemenkçe “Chatelaine” sözcüğünden türediği düşünülmektedir. Çanta, temelde etek içlerindeki cep olarak tasarlanmıştır. 17. Yüzyılın sonlarına doğru kadınlar eşyalarını

elbise içlerinde bulunan cep şeklinde torbalara koymak yerine el çantaları taşımayı tercih ederek günümüz çanta tasarımlarının başlangıcı sayılabilecek dönemi başlatmaktadır. Tarihe bakıldığında zaman birçok sosyokültürel unsurun çanta tasarımları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Savaş dönemi çantalarında doğal lif ve kumaşlar kullanılırken, daha sonrasındaki dönemlerde plastik içeren materyaller kullanılmıştır. Kullanılan malzemelerin değişikliğinin yanı sıra tasarımlardaki form değişikliği de göze çarpan unsurlar arasındadır. İlk olarak; dikdörtgen, kare, metal süslemeli, mat deri, körüklü, askılı gibi keskin köşeli tasarımlar kullanılmakta olup sonrasında yerini yuvarlak formlar ve spor dikişe bıraktığı ifade edilmektedir. Tasarımlarda uygulanan süslemeler kadar işlevsellik de ön plana alınarak sap kısımlarında kullanım kolaylığı sağlaması amacıyla çeşitliliğe gidildiği görülmektedir. Klasik çantalarda; ana gövde, arka gövde, taban, körük, sap, astar, cep, bölme, kapak gibi kısımlar mevcutken, günümüz çanta tasarımlarında sadece görünüm veya sadece işlevsellik ön planda tutularak çeşitli biçim ve formlarda yapıldığı ifade edilebilir (Karadeniz & Önder, 2021, s. 121). Klasik tasarımların akabinde, sosyal hayatın gelişmesi, internet alışverişlerinin hız kazanması gibi unsurlara bağlı olarak tüketici kitlenin istek ve ihtiyaçları da değişmiştir. Bu durum arz ve talep dengesini yeniden şekillendirmekte olup yeni arayışına giren tasarımcıları harekete geçirmiştir.

Kültürel faaliyetler birçok tasarımcının ilham aldığı sosyal olaylar arasında yer almaktadır. Örneğin Gaziantep yöresine ait kutnu kumaş desenlerinin kadın güreşçi mayosunda kullanılması tasarımcının bu kültürel etkileşiminin bir sonucudur (Özdemir ve Terlemez, 2023, s. 425). Bu bağlamda maske ve çanta fikri bütünleştirilerek oluşturulması amaçlanan "maske çanta" tasarımının, her dönem popülaritesini kaybetmeyen ve gelenekselleşmiş Venedik karnaval maskelerinden esinlenilerek yeni bir tasarım ürünü oluşturulması hedeflenmektedir.

Venedik karnavalının başlangıç tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte Pagan kültüründe baharı karşılamak amacıyla yapıldığı düşünülmekte ve bunun yanı sıra 1348'de şehrin çoğunluğunun ölümüne neden olan kara veba salgınında hayatta kalan insanların görünümelerini gizlemek adına uzun elbiseler ve maske kullandıkları ifade edilmektedir (Doğaner, 2019). Zaman içerisinde kullanılan maskelerin renk ve formlarındaki değişimler ile ülkede simgeleşen bir konuma gelmiştir (Şekil 1.). Bir diğer neden olarak Venediklilerin partilerde kimliklerini ve sınıf farkını gizlemek sebebiyle de maske kullandıkları düşüncesi de hakimdir (Gürdal, 2021).

Şekil 1. Venedik Karnavalında Kullanılan Maskeler
Figure 1. Masks Used in Venice Carnival

Venedik Karnaval maskelerinin en bilineni “Batua” olarak adlandırılan düz beyaz görünüme sahip maskedir (Şekil 2.). Tüm yüzü kapatan, çıkık burun ve çeneye sahip, ağız kısmı bulunmayan bu maskede ön plana çıkan özellik anonimlik sağlamasıdır.

Şekil 2. Venedik Karnaval Maskesi Batua
Figure 2. Venetian Carnival Mask Batua

"Arlecchino" maskesi, harlequin (soytarı) anlamına gelmekte ve "Commedia dell 'Arte", adlı doğaçlama türü tiyatro oyununda kullanımı ile bu adı almaktadır. Kısa ve geniş burun, yay şeklinde kaş ve şişkin alına sahip bir maske türüdür. "Zanni" isimli maskenin biçimsel özellikleri; düşük alın, uzun burun ve yüzün üst kısmını kapatan yarım maske şeklinde olmasıdır. Burnun uzunluğu ve alnın düşüklüğünün karakterin aptal görünümü ile doğru orantılı olduğu ifade edilmektedir. "The Medico della peste" Türkçe anlamı veba doktoru maskesi olan bu maske, ilk olarak 17. yüzyılda Avrupa'yı etkisi altına alan veba salgınında kullanılmıştır. Bu maske Venedik Karnavallarının en bilineni olma özelliğine sahiptir. Bu hastalığa çürümüş maddelerin oluşturduğu gazların sebep olduğu düşüncesinden yola çıkılarak gaga kısmının 15 cm uzunluğunda olduğu ve içinin güzel kokan bitkilerle doldurularak hastalıktan korundukları teorisine dayandırılmaktadır.

Maskelerin karnaval kutlamalarında kullanılmasının nedeni "ölüm hatırlatıcısı" olarak görülmesi düşüncesidir. (Özşahin, 2020). Karnaval maskelerinin kullanım özelliklerinin yanı sıra, tasarımlarında birçok fikrin bir arada bulunduğu gözlemlenmektedir. Maske tasarımlarının genellikle doğa, yaşam ve soyut izler barındığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmada yapılması planlanan "maske çanta" tasarımı; Türk kültüründe de sıklıkla yer alan tavus kuşu sembolünün mistik anlamlar barındırması sebebiyle tasarımda renk ve desen oluşturma kısmı için esin kaynağı olarak belirlenmiştir.

Tavus kuşu, sülüngiller familyasına ait olan ve gösterişli dış görüntüsü ile birçok uygarlığın ikonografisinde önem arz eden semboller arasına girdiği bilinmektedir. Mavi, yeşil ve kongo tavus kuşu olmak üzere üç farklı türü bulunmaktadır. Orta Asya Türk kültüründe güzellik, itibar ve şeref timsali olan, İslam öncesi dönemde ise hükümdar egemenliğini temsil etmek için kullanılan sembollerden biri olma özelliğine sahiptir. Tavus kuşu imgesinin Türk sanatı ikonografisinde; "egemenlik ve güç sembolü", güzellik, itibar ve şeref sembolü", "cennet kuşu sembolü" ve "ışık ve aydınlığın sembolü" olarak dört şekilde kullanıldığı görülmektedir (Çetin, 2017, s. 1-17). Cennet ve ölümsüzlük sembolü olarak adlandırılan tavus kuşunun kanadında bulunan beneklerin Tanrı'nın her şeyi gören gözleri olduğu düşüncesi ve tüy değiştirmesi sebebiyle de dirilişi simgelediği düşüncesi hakimdir (Çavusoglu, s. 5-13). Bir başka kaynağa göre tavus kuşu figürü uğurlu bir kuş olarak ifade edilmesinin yanı sıra devlet güçlerini sembolize ettiği düşüncesi mevcuttur. Stilize edilen hayvan motiflerinin sanatın birçok alanında kullanıldığı ve farklı anlamlar ile desteklenerek uygulandığı görülmektedir (Ocakoglu, 2018, s. 413).

Tüm bu bilgiler ışığında tasarımlara ve moda endüstrisine ilham kaynağı birçok etken olduğu görülmektedir. Venedik karnavalı gibi popüler organizasyonlar da bu endüstri için vazgeçilmez ilham kaynaklarıdır. Günümüzde moda endüstrisini yönlendiren fuarlar ve karnavallar moda ve tekstil tasarımcıları açısından önemli bir çalışma alanı oluşturmaktadır. Bu alan, doğru zamanda doğru ürünü tasarlayanın, üretim ve pazarlama süreçlerini doğru planlayabilmenin yolunu açmaktadır (Haylamaz, 2019, s. 35-46).

Doğa insanlara birçok açıdan hem ilham vermekte hem de tasarımcılara geniş imkanlar sağlamaktadır. Bu imkanlar toplumların biriktirdiği kültürel faaliyetler, karnavallar ve yüzyıllar boyu süren gelenekler ile daha da zenginleşmektedir. Tasarımcı bu zenginlikleri ortaya çıkardığı eserlerinde kullanarak geçmişten günümüze bir köprü kurmaktadır. Bu çalışmada hem doğanın sunduğu güzelliklerden hem de geleneksel Venedik karnavalından esinlenerek yeni bir çanta tasarlanmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

İki aşamalı olarak tasarlanan çalışmanın birinci kısmı nitel araştırma yöntemine dayalı hazırlanmıştır. Nitel araştırmalar, toplumsal olaylar ve olguların nasıl bir süreç içerisinde oluştuğunu anlatan teknik bir yapı olarak tanımlanabilir (Demir, 2017, s. 314). Literatür taraması “tasarım, maske, çanta ve tavus kuşu” hakkında bilgiler içermektedir. Gözlem ya da doküman incelemesi gibi birçok veri toplama yöntemi ile elde edilen veriler akabinde, yeni bir ürün tasarlanması planlanan ikinci kısım yaratıcı uygulama temelli araştırmayı kapsamaktadır. Yaratıcı uygulama temelli araştırma; bir esin kaynağı ile başlamakta olup, ürünün oluşturulması proseslerini takip eden tasarım süreci olarak ifade edilebilir. “İlham, kavram, düşünce ve tasarım” aşamalarından oluşmaktadır.

Moda ve giyim tasarımı alanı, yaratıcı uygulama temelli araştırma yaklaşımı ile doğrusal bir bağ içerisindedir (Özlü & Sevinir, 2017, s. 219). Bu çalışma kapsamında maske ve karnaval maskeleri ile tavus kuşunun farklı kültürlerde bulunan mistik anlamlarından esinlenilerek “maske çanta” tasarımı 3 boyutlu şekilde tasarlanarak ürün haline getirilmiştir.

Ürüne dönüştürme süreci; tasarımın ilham (hikâye) panosu ile başlayarak eskiz çizimi, artistik çizimi ve teknik çizimi ile devam etmekte olup ürünün nihai görünümü ile tamamlanmaktadır. Ürün tasarımı için kullanılan materyaller; Karton maske, sıvı yapıştırıcı, renkli kesme boncuklar, iğne ve misina ipidir.

3. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, tasarım ürününün oluşum sürecine ait bilgiler ve görseller yer almaktadır. Araştırma kapsamında karnaval maskeleri ve tavus kuşu figürünün mistik anlamı tema olarak belirlenmiştir. Belirlenen tema doğrultusunda oluşturulan hikâye ve renk panosu bu tasarımın ilk basamağı olarak ifade edilebilir. Hikâye ve renk panosunun akabinde eskiz çizim, artistik çizim, teknik çizim, ürünün yapım aşamaları ve ürünün nihai görünümünü içeren çizim ve görseller tasarım sürecini aktarmaktadır.

3.1. Hikâye ve Renk Panosu

Oluşturulması amaçlanan çanta tasarımının temasını aktaran, hikâye ve renk panosu Şekil 3.'de verilmiştir.

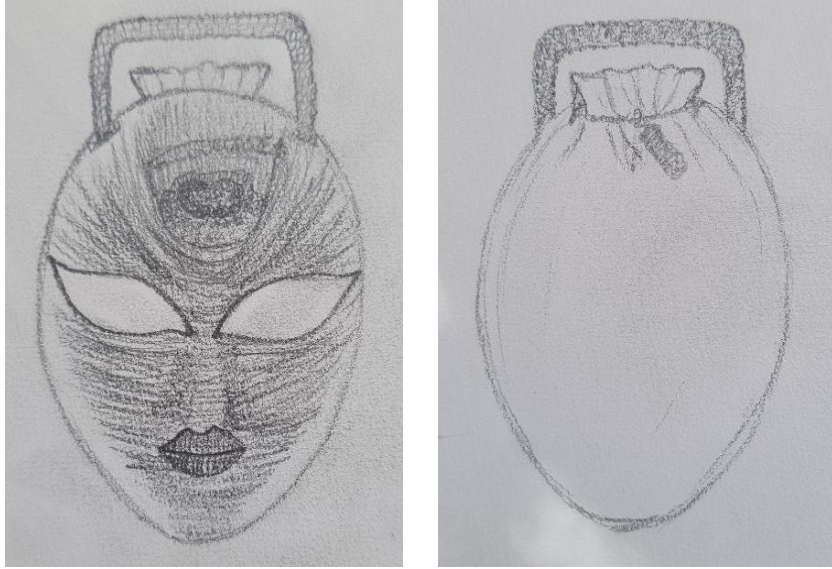
Şekil 3. Çantada Kullanılacak Hikaye ve Renk Panosu
Figure 3. Moodboard and Colorboard to be Used in the Bag

Hikâye panosu hazırlamak amacıyla ilk olarak seçilen temayı ve renkleri baz alan görsellerin araştırması yapılmıştır. "Photoshop CS6" adlı programda A3 boyutunda yatay bir pano üzerine yerleştirilen renk ve görseller birbiri arasında anlam bütünlüğü oluşturacak şekilde dizayn edilmiştir.

Maskenin yüzey süslemesi, kordonu ve torba kısmında kullanılan renkler panoda belirtilmiştir. Tavus kuşu tüyündeki desenin maskenin alın kısmına yerleştirilmesi planlanmaktadır. Alında bulunacak desenin "üçüncü göz" sembolünü temsilen yapılması hedeflenmektedir. Bunun nedeni tavus kuşunun birçok kültürde mistik anlamlara sahip olması durumuna atıfta bulunmaktır. Bu fikirle yola çıkılan tasarımın hikaye ve renk panosu oluşturulurken görseller tasarımın temasını destekler niteliklere sahip özelliklerde seçilmiştir.

3.2. Eskiz Çizim

Boncuk mozaik tekniği ile tasarımı yapılması amaçlanan "maske çanta" için eskiz çizim Şekil 4.'de verilmiştir. A5 boyutunda, dokulu resim kağıdı üzerine yapılan eskiz çizim kara kalem tekniği ile çizilmiştir.

Şekil 4. Maske Çanta Tasarımının Eskiz Çizimi
Figure 4. Sketch Drawing of Mask Bag Design

3.3. Artistik Çizim

Eskiz çizim üzerinden hareketle dijital platformda renklendirilmesi yapılan artistik çizim Şekil 5.'de verilmiştir.

Tavus kuşunun kuyruğunda bulunan dairesel formlardan ilham alarak mistik anlamlar barındırması sebebiyle iki gözün arasına konumlandırılacak şekilde desen oluşturulmuştur. Mavi tavus kuşu olarak adlandırılan türün renklerinden esinlenerek seçilen renkler; mor, lila, ton geçişli mor renk, turkuaz, mint yeşili, açık yeşil, koyu yeşil olmak üzere renklendirilmiştir. Desenin dışında kalan kısım için gümüş renk tercih edilmiştir. “Adobe Photoshop CS6” programında çizimi ve renklendirilmesi yapılan artistik çizim ön ve arka görünümü ile aktarılmıştır.

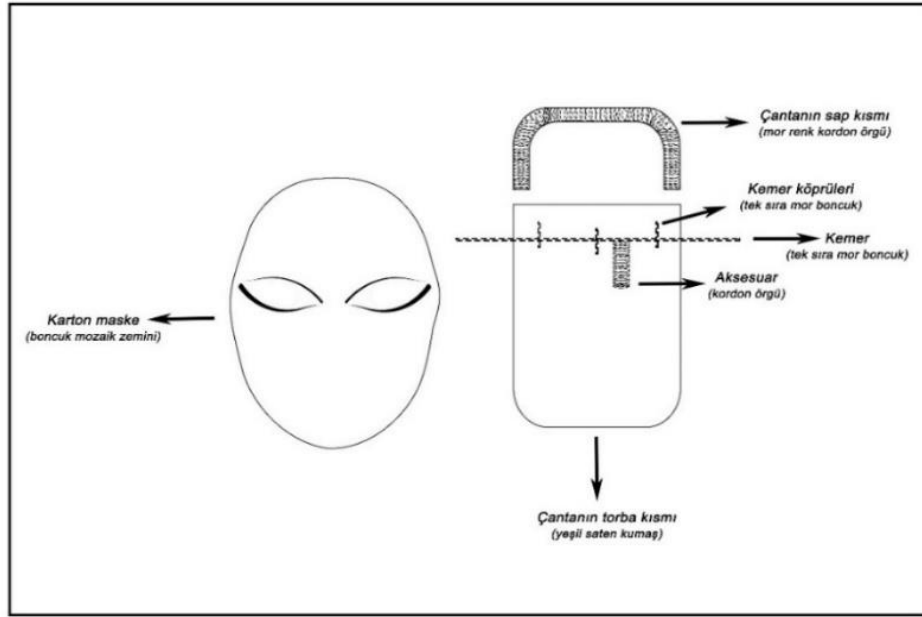

Şekil 5. Maske Çanta Tasarımının Artistik Çizimi
Figure 5. Artistic Drawing of Mask Bag Design

3.4. Teknik Çizim

Teknik çizim, üretim proseslerini kapsamakta olup üreticilere tasarım fikrini ve detaylarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Çantanın sap kısmı, dikilecek parçası ve süsleme detaylarının yer aldığı teknik çizim Şekil 6.'da verilmiştir.

Teknik çizim, "Adobe Illustrator" ve "Adobe Photoshop Cs6" programları kullanılarak oluşturulmuştur. Ürünün detaylı anlatımını kapsayan çizim, tasarımın üretim aşaması için rehber konumundadır.

Şekil 6. Maske Çanta Tasarımının Teknik Çizimi
Figure 6. Technical Drawing of Mask Bag Design

3.5. Ürünün Yapım Aşamaları

"Maske çanta" tasarımının yapım aşamaları Şekil 7.'de verilmiştir.

İlk aşamada, maskenin göz kısımlarında formsal değişiklikler yapılarak gözlerin daha sanatsal bir görünüm kazanması amaçlanmıştır. İkinci aşamada ise karton maskenin üzerine sıvı yapıştırıcı dökülerek desenin oluşturulacağı kısma seçilen renkteki kum boncuklar iğne ucuna geçirilmiş olup maske üzerine dizilerek monte edilmesi sağlanmıştır.

Tavus kuşunun kuyruğundaki tüylerde bulunan şekillerden ilham alan desen tasarımı mavi tavus kuşunun renklerinden belirlenerek desenlendirme çalışması yapılmıştır. Tavus kuşunun tüyünde bulunan deseninin, üçüncü göz anlamına gelmesi amacıyla alnın orta kısmına yerleştirilmesi fikri tasarımın temasını oluşturmaktadır. Tüyün tam görünümü elde edildikten sonra dışında kalan kısımlar için gümüş renkteki kum boncuk tercih edilmiştir.

Çantanın sap kısmı için misina ipi ile yeşil renkteki kum boncuklar kordon şeklinde örülerek çanta ile birleştirilmiştir. Çantanın arka tarafına konumlandırılan kese, torba şeklinde dikilerek maskenin iç yüzeyine sabitlenmiştir. Kesenin kapama kısmı için yine kum boncuklar ve misina ipi ile oluşturulan köprü ve kemer ile tasarımın bütünlüğünün sağlanması amaçlanmıştır.

Şekil 7. Maske Çanta Yapım Aşamaları
Figure 7. Mask Bag Making Stages

Çanta tasarımının nihai görünümü ön ve arka kısımları ile Şekil 8.'de verilmiştir.

Tasarım sürecinin son aşaması tasarımın ürün haline dönüştürülmesi olarak ifade edilebilir. Hedeflenen görünüm ve özellikler doğrultusunda ortaya çıkarılan ürün, işlevselliği dışında dekoratif amaçlı kullanım için de uygunluk sağlamaktadır.

Şekil 8. Maske Çantanın Bitmiş Son Hali
Figure 8. The finished final version of the Mask Bag

4. Sonuç

Bir ürünün ortaya çıkışı ve toplum tarafından benimsenerek kullanılması uzun soluklu bir süreçtir. Bu sürecin sonunda ortaya çıkan ürünün hem tarihsel bir alt yapısı hem de modern bir tasarım dokunuşu vardır. Tasarımcı ürününü meydana getirirken esin kaynağını, kullandığı üretim tekniğini ve tasarımına kattığı ruhu kullanıcıya yansıtmalıdır. Ayrıca ürünün görselliğinin yanısıra kullanım özellikleri de önemlidir. Tasarımcı ürününü geliştirirken birçok yerden beslenebilir. Bu ünlü bir ressamın eseri olabilir, bir doğa olayı olabilir ya da geleneksel bir karnaval olabilir. Bu çalışmada bir karnaval esin kaynağı olarak kullanılmıştır. Venedik Karnavalı geleneksel olduğu için ürünün gündemde kalması ve zamanla klasik bir ürüne dönüşmesi de mümkündür.

Sanatın günümüze değin geçirmiş olduğu çeşitli dönemler neticesinde tasarımların da gelişerek değiştiği gözlemlenmektedir. Sosyal ve kültürel faaliyetlerin, savaşların, dinlerin, dillerin ve yaşam biçimlerinin tasarımcılar ya da tasarımlar için ne denli büyük bir ilham kaynağı olduğu görülmektedir. Tarihi çok eskilere dayanan Venedik karnavalı, bir dönem yasaklanmasına rağmen günümüzde hala popülerliğini yitirmeyen ve gelenekselleşmiş etkinliklerden biri olarak bilinmektedir. Karnavalda kullanılan maske ve kıyafet tasarımlarının ortaya çıkış noktaları ve biçimsel özellikleri değişiklik gösterse de bu tasarımların ortak noktası ilham kaynağı ve kullanım amaçları doğrultusunda oluşturulması olarak ifade edilebilir. Tasarımlarda kullanılan motif ve figürlerin de en az tasarımın biçim ve formu kadar anlam ifade ettiği söylenebilir. Bu çalışmada tavus kuşu figürünün farklı kültürlerde bulunan mistik anlamlarına değinilmek amacıyla tercih edildiği ve çanta tasarımı üzerindeki konumunun bu duruma göre belirlendiği ifade edilebilir. Modern dünyada tasarım kavramının her geçen gün değiştiği ve geliştiği gözlemlenebilir. Tasarımlarda farklılaşma ihtiyacına olan talep artışı doğrultusunda tasarımcıların yeni arayışına girmeleri ile güncel moda tasarım ürünleri farklı bir boyut kazanmıştır.

Kaynakça

- Akdemir, N. (2017). Tasarım Kavramının Geniş Çerçevesi: Tasarım Odaklı Yaklaşımlar Üzerine Bir İnceleme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 85-92.
- Canpolat, Z. H. (2018). *Venedik Karnavalı Seramik Maskelerinin Sosyolojik Açından İncelenmesi ve Uygulama Çalışmaları*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi, Tekstil ve Moda Tasarımı, İstanbul. 2022 tarihinde alındı
- Çakar, G. E. (2003). Tasarımda Tasarlama Görüş ve Yöntemleri. G. E. Çakar, S. Kışoğlu, & F. Bayraktar içinde, *Temel Tasarım Bilgisi* (s. 145). İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Çavusoglu, Ç. (tarih yok). *Bizans Sanatında Kuş Figürleri*. 37. İzmir.
- Çetin, Y. (2017). Türk Sanatı Bezeme İkonografisi Açısından Tavus Kuşu. *Kesit Akademi Dergisi*, (9), 17.

- Demir, O. Ö. (2017). Nitel Araştırma Yöntemleri. K. Böke (Dü.) içinde, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (s. 455). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
- Doğaner, E. (2019). Venedik Karnavalı ve Maskelerin Öyküsü, *Altınrota Dergisi*.
<https://www.altinrota.org/yazilar/venedik-karnavali-ve-maskelerin-oykusu/140>
- Güner, Y. (2006). *Maskede İfade: Dünya Maske Geleneklerine İfadeye Katkıları Açısından Bir Bakış*. Yayımlanmış Sanatta Yeterlilik Eser Metni, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürdal, Y. (2021, Mart 1). “Küçük Dünya”. 2022 tarihinde <https://kucukdunya.com/>:
<https://kucukdunya.com/venedik-karnavali/> adresinden alındı
- Haylamaz, G. (2019). “Pazar, Panayır ve Fuar Oluşumlarından Günümüz Kumaş Fuarlarına: Modayı Yönlendiren Faktörler”, *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 1(1), 35-46.
- Karadeniz, Z., & Önder, A. (2021). Çanta Formu ve Çanta Formunu Kullanan Seramik Sanatçıları. *Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*, 6(13), 19. 2022 tarihinde alındı
- Koçak, S. Ç., & Canpolat, Z. H. (2021). Bir Ritüel Kostüm Aksesuarı Olarak Venedik Karnaval Maskeleri ve Uygulama Çalışmaları. *İdil*, 1231-1244.
- Laçinkaya, A. (2019). *Kadın Çanta Tasarımı Ürünlerin*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Endüstriyel Sanatlar Anabilim Dalı, Eskişehir. 2022 tarihinde alındı
- Ocakoğlu, N. (2018). Türk Çini Ve Seramiklerinde Kullanılan Hayvan Figürleri Ve Giysi Tasarımına Yansıtılması. *Kalemisi Dergisi*, 6(13), 419-425.
- Özdemir, G., & Çayhan, S. (2021). *Yaratıcı Uygulama Temelli Giysi Tasarımı: İzohips Eğrileri*. H. Arapgirlioğlu içinde, *Güzel Sanatlarda Araştırma ve Değerlendirmeler* (s. 224). Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.
- Özdemir, H., Terlemez, İ. (2023). “Geleneksel Kutnu Kumaşı Desenlerinin Kadın Güreşçi Mayosuna Dijital Baskı Uygulamaları”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (86), 425-437. DOI: 10.17755/esosder.1163774.
- Özdemir, H., Köse, F. (2023). *Antik Yunanda Mistik Bir Karakter Sinoplu Diyojen ve Mit Tasarımı Laterna*. *ZAWT*, 15(1), 183-200 // DOI: 10.46291/ZAWT/150114.
- Özdemir, M., & Arslantaş, Y. (2021). Maske, Neolitik Dönem Ölüm Ritüellerinde. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1042-1054.
- Özlü, P. G., & Sevinir, S. D. (2017). Yaratıcı Uygulama Temelli Giysi Tasarımlarının Görsel Nitelikli Göstergeler Üzerinden Betimlenmesi. *SDÜ-ART-E*, 10(19), 216-241.
- Özşahin, E. (2020). “Sanatatak”. 2020, 26 Haziran 2022, 2022 tarihinde, <http://www.sanataak.com/>:
<http://www.sanataak.com/view/maskeler-nasil-ortaya-cikti> adresinden alındı
- Ünal, B. (2018). “Fanilik Üzerine Yeniden Düşünüş”. *Sanat ve Tasarım Dergisi (STD)*, Sayı 21, ss. 245-263, <https://doi.org/10.18603/sanatvetasarim.435676>. 2022 tarihinde alındı
- Yasan, M. (2011). *Maske, Maskede İfade ve Sinemada Maske Kullanımı*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.